

Арешонков Віталій Володимирович,
*провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем
кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*
Кравчук Олег Вікторович
*заступник начальника центру - начальник відділу криміналістичної експертизи
Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру при УМВС України в
Хмельницькій області, кандидат юридичних наук*

КОМПЛЕКСНІ ЕКСПЕРТИЗИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ: ПРАВОВІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МЕТОДИЧНІ
ПРОБЛЕМИ

Досить часто в практиці розслідування злочинів та послідуючого розгляду кримінальних проваджень в суді виникає потреба у вирішенні

питань на які один фахівець не може надати відповіді, оскільки не володіє в повній мірі всіма необхідними знаннями. В даному випадку виникає потреба в проведенні такого різновиду судової експертизи, як комплексна. На сьогодні можливості такої експертизи досить широкі. Часто саме цей різновид судових експертиз стає надійним засобом доведення чи спростування вини підозрюваного та обвинуваченого у вчиненому злочині.

На сьогодні важливість проведення комплексних експертиз не викликає сумнівів, проте, до цього часу її статус у кримінальному процесі окремо не визначений, що варто віднести до серйозних прогалин діючого кримінально-процесуального законодавства. На законодавчому рівні поняття «комплексна експертиза» передбачено тільки в Цивільному процесуальному кодексі України (статті 143 та 149) та Кодексі адміністративного судочинства України (стаття 149), хоча чіткого визначення даного поняття в них також не міститься. Необхідно також зауважити, що такий різновид судових експертиз не передбачений і Законом України «Про судову експертизу».

В новому Кримінальному процесуальному кодексі України (далі - КПК України) законодавець взагалі не передбачає проведення такого різновиду експертизи як «комплексна», а положення статті ст. 101 КПК України більше відносяться до комісійних експертиз, які виконуються експертами однієї спеціальності. При проведенні ж комплексної експертизи експерти не повинні надавати самостійні висновки, бо поставлене питання може бути вирішене лише шляхом інтеграції різних спеціальних знань і формулювання спільного висновку.

Отримання комплексними судовими експертизами відповідного процесуального статусу шляхом внесення доповнень в діючий КПК України, а також прийняття Закону України «Про судово-експертну діяльність», на нашу думку, збільшить кількість комплексних експертиз та, відповідно, сприятиме підвищенню ефективності проведення досудового слідства та судового розгляду кримінальних проваджень.

Наступне питання, яке потребує свого розгляду, пов'язане з методичним забезпеченням комплексних досліджень. Так, комплексні експертизи мають виконуватися на основі спільно визначеної для даної конкретної експертизи методики експертного дослідження.

За процедурою, передбаченою у «Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 595, раніше впроваджені в експертну практику методики вважаються такими, що пройшли атестацію, та підлягають державній реєстрації - після розгляду і схвалення Координаційною радою з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, методиці присвоюється відповідний реєстраційний номер і до Реєстру заносяться відповідні дані.

На сьогоднішній день у Реєстрі методик проведення судових експертиз, розміщеному на офіційному сайті Міністерства Юстиції України, за реєстраційними кодами та за видами експертиз (з 0.1.01 по 0.1.17) наявні

відповідно 17 офіційно зареєстрованих методик проведення комплексних експертиз. Враховуючи ту обставину, що тільки в розробленій у Харківському НДІСЕ загальній методиці призначення та проведення комплексних судових експертиз, що виконується комісією експертів (зареєстрована за кодом 0.1.16 у згадуваному Реєстрі), наведено 48 різновидів комплексних досліджень, то можна констатувати недостатнє методичне забезпечення цього напрямку.

Отже, розробка методологічних засад комплексних криміналістичних досліджень має не лише теоретичне, але й важливе практичне значення, оскільки спрямована на повне і всебічне дослідження об'єктів (груп взаємопов'язаних між собою об'єктів) і вирішення складних експертних завдань. Саме цьому, щоб закрити це питання, зусилля експертних установ в галузі наукових розробок повинно бути особливо зацентовано на цьому напрямку.

Однією з проблем на яку потрібно звернути увагу, і яка також потребує свого законодавчого вирішення це проблема допиту експертів у суді у випадку проведення ними комплексної експертизи. Оскільки в статті 356 («Допит експерта в суді») КПК України з цього приводу нічого не зазначено, а пунктом 4 передбачено тільки те, що суд має право призначити одночасний допит двох чи більше експертів для з'ясування причин розбіжності в їхніх висновках, що стосуються одного і того самого предмета чи питання дослідження. Тобто є незрозумілим, яким чином необхідно надавати роз'яснення чи доповнення з приводу проведеної комплексної експертизи, чи то шляхом виклику до органу, який призначив експертизу, одного з членів комісії, чи викликається вся комісія експертів, або голова комісії, що проводила комплексну експертизу.

Окрім проблем правового та методичного характеру існують і певні проблеми організаційної спрямованості. Частина з них пов'язана з питаннями призначення комплексних експертиз. Так, під час призначення такого роду експертиз слідчі та суди в постановках та ухвалах не завжди чітко визначають, де потрібна комплексна експертиза, а де - комісійна експертиза. Часто має місце необгрунтоване призначення комісійних експертиз у провадженнях, які не потребують комісійного дослідження [1, с. 108].

Окрім цього, досить часто особи, які здійснюють досудове розслідування кримінальних проваджень ставлять на вирішення експертизи питання, які виходять за межі компетенції судових експертів або навпаки - суттєво звужують перелік питань, які можуть бути вирішені такою експертизою.

Окрім цього в організаційному плані в практиці роботи окремих експертних установ інколи зустрічаються деякі ускладнення, пов'язані з реєстрацією матеріалів в структурних підрозділах, організацією роботи експертів з різних відомств, відповідним відображенням у статистичних звітах за напрямками роботи підрозділів та виставленням рахунків за проведення експертиз.

Отже вирішення вказаних проблем, на нашу думку, надасть змогу повноцінно захищати права громадян, покращить організацію роботи експертів та буде сприяти успішному виконанню завдань правосуддя в цілому.

Список використаних джерел:

1. Трофименко Н. С. Питання призначення та проведення деяких видів судових експертиз (за матеріалами узагальнення експертної практики) / Н. С. Трофименко // Вісник Академії митної служби України. Серія: "Право". - 2013. - №1 (10). - С. 107-112.